

B118100C - HJS

UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS DOMBOG

DOM

Afsagt den 3. marts 2000 af Østre Landsrets 14. afdeling
(landsdommerne Teilmann, Ebbe Christensen og
Nina Nielsen (kst.)).

14. afd. nr. B-1181-98:

- 1) Gisselfeld Kloster v/overdirektør
Carl Christian Erik Leopold greve Danneskiold-Samsøe
(Advokat Christian Harlang)
- 2) Overdirektør
Carl Christian Erik Leopold greve Danneskiold-Samsøe
(Advokat Christian Harlang)

mod

- 1) Justitsministeriet,
Civilretsdirektoratet
(Kammeradvokaten v/advokat dr.jur. Thorbjørn Sofsrud)
- 2) Bestyrelsen for Gisselfeld Kloster v/
fhv. generalløjtnant
Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø
(Advokat Karoly L. Németh)
- 3) a) Fhv. generalløjtnant
Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø
b) Godsejer
Johan Koed-Jørgensen
c) Direktør
Bertel Brinck Eliassen
d) Advokat
Niels Oluf Kyed
(Advokat Karoly L. Németh).

Denne delafgørelse handler om, hvorvidt en fond, Gisselfeld Kloster, og dens overdirektør, Erik greve Danneskiold-Samsøe, var forpligtet til at acceptere væsentlige ændringer af fondens grundlæggende fundats med senere tillæg i forbindelse med, at disse bestemmelser blev fordret bragt i overensstemmelse med nugældende fondslovgivning. Tre af fondens og overdirektørens påstande samt en afvisningspåstand over for fonden, repræsenteret ved overdirektøren, er i medfør af retsplejelovens § 253 udskilt fra hovedsagen, der blev anlagt ved Østre Landsret den 16. april 1998.

Påstande:

Sagsøgerne, Gisselfeld Kloster ved overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe og overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe, har under deldomsforhandlingen nedlagt sålydende påstande:

1.2. Principalt:

Sagsøgte 1 og 2, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet, og Gisselfeld Klosters bestyrelse, tilpligtes at anerkende, at samtlige bestemmelser om bestyrelse i tillægsgfundats af 14. maj 1993 til den hidtidige fundats for Gisselfeld Kloster med ændringer vedtaget på fondens bestyrelsesmøder den 17. september 1996 og den 6. februar 1997, er ugyldige, hvorefter alene følgende bestemmelser er gyldige:

Præambel

Ad 1) Fondens navn

Ad 2) Fondens stiftere

Ad 3) Fondens hjemstedskommune

Ad 4) Fondens formål, A litra a,b,c,d og e

Ad 4) B 1. linje

Ad 5)-6) Grundkapitalens størrelse ved oprettelsen og hvorledes den er indbetalt, samt hvorvidt fonden i forbindelse med stiftelsen i øvrigt skal overtage andre værdier end kontanter, 1. linje

Ad 7) Eventuelle særlige rettigheder eller fordele, der er tillagt stiftere eller andre, bortset fra sidste led: "- men alene suppleres med nedennævnte under ad 8) anførte regler om bestyrelsesmedlemmer"

Ad 8) h) 2. bortset fra 1. pkt.: "Overdirektørens vederlag godkendes af bestyrelsen", og bortset fra sidste stk.: "Aftale om kompensation træffes mellem overdirektøren og bestyrelsen. I mangel af enighed om kompensationens størrelse afgøres spørgsmålet ved voldgift efter de ovenfor i pkt. f) 4. nævnte regler"

Ad 9) 1. stk.

4.1. Subsidiært:

Sagsøgte 1 og 2 tilpligtes at anerkende, at alle bestemmelser om prøvelse ved voldgift i tillægsfundats af 14. maj 1993 til den hidtidige fundats for Gisselfeld Kloster med ændringer vedtaget på fondens bestyrelsesmøder den 17. september 1996 og den 6. februar 1997 er ugyldige, dvs. ad 8) f) 2., sidste led, til og med ad 8) f) 4. samt ad 8) h) 2., sidste stk.

4.2. Mere subsidiært:

Sagsøgte 1 og 2 tilpligtes at anerkende, at den i tillægsfundats af 14. maj 1993 med senere ændringer anførte voldgiftsret i sin kompetence til påkendelse af spørgsmål om afsættelse/afskedigelse af den til enhver tid siddende overdirektør for Gisselfeld Kloster er begrænset til at påse, at overdirektøren opfylder arvefølgen i konvention af 26. juni og 16. juli 1725 og erhvervsfondslovens bestemmelser om myndighed og bopæl.

Sagsøgte 1, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet, har

principalt nedlagt påstand om afvisning, subsidiært om frifindelse.

Påstanden om afvisning af sagsøgernes påstande 1.2 og 4.1 støttes på, at sagen ikke er anlagt rettidigt, og at sagsøger 1 ikke har retlig interesse i søgsmålet, da klosteret har fået medhold i alle indgivne ansøgninger. For så vidt angår påstand 4.2 er gjort gældende, at Justitsministeriet ikke har truffet afgørelse om betingelserne for overdirektørens afskedigelse og derfor heller ikke om retsgrundlaget for voldgiften.

Til støtte for påstanden om frifindelse for sagsøgernes påstande 1.2 og 4.1 er anført, at de omhandlede fundatsændringer blev lovligt foretaget og var nødvendige til opfyldelse af erhvervsfondsloven. Frifindelsespåstanden for sagsøgernes påstand 4.2 støttes på, at voldgiftsrettens kompetence hverken ved tillægsfundatsen eller de senere ændringer er begrænset som anført i sagsøgernes påstand.

Sagsøgte 2, bestyrelsen for Gisselfeld Kloster ved fhv. generaløjtnant K.G.H. Hillingsø, har under deldomsforhandlingen over for såvel sagsøgernes principale påstand som de subsidiære påstande principalt påstået afvisning, subsidiært frifindelse.

Til støtte for afvisningspåstanden er anført, at sagsøgernes påstande er så uklart formuleret, at de ikke kan tages under påkendelse, den i erhvervsfondslovens § 62 anførte frist er oversiddet, og sagen er ikke anlagt mod fonden.

Til støtte for påstanden om frifindelse for sagsøgernes påstand 1.2 er anført, at bestemmelsen om indsættelse af en bestyrelse for Gisselfeld Kloster var lovpligtig og accepteret af overdirektøren. Til støtte for påstanden om frifindelse for sagsøgernes påstande 4.1 og 4.2 er gjort gældende, at tillægsfundatsens voldgiftsbestemmelse hverken strider mod det oprindelige fundatsgrundlag eller erhvervsfondsloven og i hvert fald er bindende i forholdet mellem greven og fonden.

Endvidere har sagsøgte 2 nedlagt påstand om afvisning, subsi-

diært frifindelse, for samtlige de af sagsøger 1 nedlagte påstande. Dette begrundes med, at greven på tidspunktet for sagsanlægget ikke var berettiget til på egen hånd og uden bestyrelsens samtykke at anlægge sag på vegne Gisselfeld Kloster, hvorfor sagen for så vidt angår sagsøger 1 i det hele bør afvises i medfør af retsplejelovens § 258.

De sagsøgte har i det hele henvist til hverandres påstande og anbringender.

Over for påstandene om afvisning, subsidiært frifindelse, under henvisning til, at greven ikke kan optræde på vegne Gisselfeld Kloster, har sagsøger 1 principalt nedlagt påstand om frifindelse, subsidiært om frifindelse for tiden.

Der er ikke under deldomsforhandlingen nedlagt påstande over for de sagsøgte 3a, fhv. generalløjtnant K.G.H. Hillingsø, 3b, godsejer Johan Koed-Jørgensen, 3c, direktør Bertel Brinck Eliassen og 3d, advokat Niels Oluf Kyed.

Sagsfremstilling:

Greve Christian Gyldenløve, der var søn af kong Christian den Femte og Sophie Amalie Moth, erhvervede i 1699 Gisselfeld og Assendrup godser og stiftede ved testamenter af 19. september 1701 og 18. september 1702 Gisselfeld Kloster. Han tillagde sin hustru, Dorthe Kragh, Gisselfeld og Assendrup med alt tilbehør for hendes livstid. Derudover bestemte han ifølge den danske oversættelse af det på tysk skrevne testamente, at Gisselfeld efter begges død skulle yde underhold for 16 jomfruer og 50 fattige. Derpå er anført:

"Skulde nogen fremmed blande sig heri, eller skulde det gaa efter Hoffets Gunst, da skal Godset igen, saaledes som (el. maaske - saafremt) der sker Forandringer i de Statutter, der skal følge, være hjemfaldent til den mig nærmeststaaende (el. min nærmeste Slægtning)....."

Greve Christian Gyldenløve afgik ved døden i 1703. Hans og Dorthe Kraghs tre børn, Christian greve af Danneschiold til grevskabet Samsø, Friderich greve af Danneschiold, herre til

det grevskab Samsøe, og Frederica Lovisa, hertuginde af Slesvig-Holsten-Sønderborg, oprettede den 26. juni og 16. juli 1725 en "convention" om udførelsen af testators vilje, idet Christian Gyldenløves testamente ikke indeholdt bestemmelser angående styrelsen af klosteret. Heri er blandt andet bestemt:

"....

Og paa den Maade skal Gisselfelt og Assendrup Gaarder, Gods og Kirker aldrig kunde komme i Arvedeeling eller Skifte, enten os, vore Arvinger eller Efterkommere til Nytte, med mindre vores salige Faders Testament, som for er indført, dateret Dresden den 19. sept. 1701 nogen Sinde skulle vorde violeret, det vi ingenlunde vil vente og formode, thi om saa skeede, skal det da i alle Maader ved samme Testamentes Clausel beholde sit forblivende.

.....

Directionen over Closteret og dets Betientere bliver altid og ævindeligt ved den ældste af Familien, saa længe bemeldte ældste eller nogen af dens Arvinger til ere, og skal Betienterne alle samtligen af ingen anden dependere, end alleene af den som Ober-Directionen fører og forstaaer.

Hvilken Ober-Direction først tilfalder mig CHRISTIAN Greve af Danneschiold-Samsøe og alle mine Arvinger, og det saaledes, at jeg og de efter mig skal have Magt at gouvernere, dirigere og foranstalte alle Ting ved Gissenfeldt Closter, som det gavnlige og nyttelige eragtes efter Fundatzen,

.....

Og til den Ende have vi tvende, nemlig: Jeg FRIDERICH Greve af Danneschiold-Samsøe, og jeg FREDERICA LOVISA Hertuginde til Schlesvig-Holstein og Sønderborg for os, vore Arvinger og Efterkommere fra denne Dag af overdraget og overleveret, som vi og hermed overdrage og overlevere til vores kære Broder, Herr CHRISTIAN, Greve af Danneschiold-Samsøe, og hans Arvinger, saalænge nogen af dennem til ere, som ældste af Familien, fuldkommen Magt og Myndighed at beskikke og forordne alle Ting ved Closterets samt Fundatzens Indrettelse og Ober-Directionen derover at føre og forstaae, det være sig i hvad Tilfælde det være vil, og under hvad Navn nævnes kand, saasom Præsters og Degners lovlige Kald og Vocation, alle samtlige Closterets Betientere fra den højeste til den laveste, være sig Inspecteur over Godset, Forvalter, Skov-Rider og saa fremdeles, at beskikke og forordne, hvilke Officia han allesammen skal have Magt, naar han det behager, og for got befinder, at bortgive, og Bestallinger derpaa alleene at udstæde, uden nogen Indsigelse eller

Forfang i alle optænkelige Maader, som enten optænkte ere, eller herefter maatte optænkt vorde;

.....

Dersom og nogen af vore Arvinger og Efterkommere, som Ober-Directionen tilkommer at føre, skulle findes at ville overtræde Testamenterne, eller noget af Stiftelserne forandre, eller anderledes forordne, da skal de andre da levende Arvinger være forbundne paa deres Samvittighed at sætte sig derimod, og de forhen gjorde Foranstaltninger paa beste Maade foranstalte, forsvare og hantheve, og bør den da, som Ober-Directionen i hænde haver, enten at følge de Stiftelser, Anordninger og Anstalter, som af Forfædrene hannem ere foreskrevne, eller og han bør, naar det lovlig overbeviises hannem at have violeret noget af alt det, som i Testamenterne og denne Pact findes indført, at erstatte Skaden, og desforuden have tabt sin Rettighed til Ober-Directionen, som i den Fald tilfalder næste Arving. Over alt skal Ober-Directeurens Arvinger altid være forbundne at gjøre fuldkommen og nøyagtig Rigtighed og Regnskab for alle Closterets Midler og Indkomster til næste Successorem, paa det Ober-Directeuren ikke skal føre Directionen anderledes, end som han tænker til at forsvare.

....."

Efter Dorthe Kraghs død i 1754 indtrådte Christian Gyldenløves sønnesøn Frederik Christian greve af Danneskiold-Samsøe som overdirektør, men der var ikke midler til at lade klosteret træde i fuld virksomhed, idet indtægterne væsentligst medgik til dækning af gæld og driftsudgifter. I fundats for Gisselfeld Kloster af 14. februar 1799, konfirmeret af Christian den Syvende den 25. oktober samme år, bestemte den 2. overdirektør, Christian Conrad Sophus greve af Danneskiold-Samsøe, der var tiltrådt i 1792, i fundatsens 6.te post:

".....

Skiøndt Opnaaelsen af denne veldædelige Hensigt, hvilken salig Generalfeldtmarschallieutnant Gyldenløve haver havt for Sine med stiftelsen, fornemmelig beroer paa Godsernes ordentlige og oeconomiske Bestyrelse, og det altsaa er fornødent, at Overdirecteuren ikke alleneste anvender endeel af sin Tid derpaa, men endogsaa, at han ofte, om ei stedse opholder sig paa Gissenfelde, saa skal det dog være han aldeles formeent at tillægge sig Selv andet af Stiftelsen, end de Agrements, hvilket hidindtil have fulgt denne Post, nemlig fri Bopæl med Have paa Gissenfelde, frit Vildt til eget Brug, samt aarlig....."

Ved "reglement" af 30. september 1851 udvidedes antallet af klosterfrøkener til 30, ved fundatstillæg af 28. januar 1873 til 50, og ved tillæg af 5. maj 1948 forøgedes antallet til 65. Iøvrigt bibeholdtes tidligere bestemmelser.

Ved Højesterets dom af 10. november 1924 (UfR. 1925, 12 H) blev Aage Conrad greve Danneskiold-Samsøe frifundet for skattemyndighedernes krav om betaling af arveafgift ved successionen i stillingen som overdirektør efter Christian Frederik greve Danneskiold-Samsøes død i 1914. Højesteret tiltrådte landsrettens præmisser om, at Gisselfeld Kloster ikke kunne betragtes som en særlig familiestiftelse, at de overdirektøren tillagte ydelser måtte betragtes som vederlag for det betydelige arbejde, der påhvilede ham, samt at overdirektørens ophold på Gisselfeld i en større del af året måtte betragtes som nødvendigt eller i hvert fald ønskeligt.

Gisselfeld er aldrig blevet indrettet til residens for klosterfrøkenerne, men har tjent overdirektøren til bolig. Gisselfeld er i dag et af Danmarks største godser med 7.000 tønder land jordtilliggende, hvoraf mere end halvdelen er udlagt til skov.

Da erhvervsfondsloven pr. 1. januar 1985 trådte i kraft, var det Justitsministeriets opfattelse, at Gisselfeld Kloster var underlagt denne. Klosteret ansøgte i februar 1985 om hel eller delvis dispensation fra kravet om inden ét år at skulle opfylde lovens bestemmelser, hvilket Industriministeriet ved skrivelse af 30. januar 1987 afslog. Herefter fulgte en lang række vanskelige forhandlinger mellem Justitsministeriet og overdirektøren, der i forløbet repræsenteredes af bl.a. landsretssagfører Ruldolf Sand, advokat Steen Christensen og advokat Michael Rasmussen. Resultatet heraf blev, at overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe oprettede tillægsfundats af 14. maj 1993.

I denne tillægsfundats henvistes i præambelen til erhvervsfondslovens ikrafttræden samt det forhold, at klosterets andragende om dispensation ikke var imødekommet. Det anførtes,

at overdirektøren havde stillet en række spørgsmål til industriministeren og justitsministeren vedrørende erhvervsfondslovens grundlovsmæssighed i relation til Gisselfeld Kloster, herunder hvorvidt han, uanset stiftelsesdokumenternes stærkt understregede forbud, måtte anse sig forpligtet samt legitimeret og bemyndiget til at foretage de til opfyldelse af erhvervsfondsloven nødvendige tilføjelser til de hidtil gældende regler.

Under henvisning til Justitsministeriets besvarelse udarbejdes herefter tillægsfundatsen, hvori blandt andet anførtes:

".....

Det fremhæves dog stærkt, at udarbejdelsen af nærværende tillæg og den siddende overdirektørs underskrift heraf er sket under det udtrykkelige forbehold, at der ikke herved er sket nogen ændring i det principielle synspunkt, at Gisselfeld Kloster ikke burde underkastes erhvervsfondsloven. Nærværende tillæg er derfor i enhver henseende uden præjudice, hvis der senere skulle ske yderligere indgreb eller rejses yderligere krav, være sig fra lovgivningsmagten eller enhver anden side, idet man i så fald betragter sig som frit stillet til at lade prøve grundlovsmæssigheden i relation til Gisselfeld Kloster af både den nuværende erhvervsfondslov og eventuelt senere foretagne indgreb fra lovgivningsmagten.

Det fremhæves ligeledes, at den siddende overdirektør ved udarbejdelsen af nærværende tillæg lægger til grund, at Justitsministeriets krav om tilpasning af fundatsen til erhvervsfondsloven er udtryk for, at disse tilpasninger efter Justitsministeriets opfattelse er forenelige med stifternes klare tilkendegivelser.

Ad 4): Fondens formål

A. Formålet er almennyttigt:

- a. at eje, besidde, drive og bevare de til Gisselfeld Kloster hørende ejendomme, derunder hovedbygningen med omliggende park og de i hovedbygningen beroende samlinger af bl.a. porcelæn, fajance, malerier og andet indbo,
- b. at yde økonomisk støtte til ugifte døtre af danske adelige familier eller døtre af personer i de tre øverste rangklasser,
- c. at yde økonomisk støtte til brudeudstyr

for piger bosat i Haslev kommune,

- d. at yde økonomisk støtte til socialt dårligt stillede personer bosat i Haslev kommune samt
- e. at yde økonomisk støtte til andre almenvelgørende og almennyttige - herunder kulturelle, videnskabelige, sociale og uddannelsesmæssige - formål.

.....

Ad 7): Eventuelle særlige rettigheder eller fordele, der er tillagt stiftere eller andre

Der henvises herom til fornævnte testamenter af 19. september 1701 og 18. september 1702 samt fornævnte convention af 26. juni og 16. juli 1725 med de deri indeholdte rettigheder for den til enhver tid værende overdirektør samt den deri indeholdte arvefølge til overdirektørembedet. Disse regler skal i et og alt opretholdes uden forandring, ophævelse eller tilsidesættelse - hvilket overdirektøren, som det fremgår af dokumenternes tekst, er uden ret til - men alene suppleres med nedennævnte under ad 8) anførte regler om bestyrelsesmedlemmer.

Ad 8): Antallet af bestyrelsesmedlemmer, og hvorledes de udpeges m.v.

- a) Medens det ligger fast, at den daglige ledelse af Gisselfeld Kloster og derunder driften af klosterets ejendomme, ansættelse og afskedigelse af medarbejderne m.v. inden for rammerne af erhvervsfondslovens § 25, som hidtil alene forstås af den til enhver tid værende overdirektør eller i tilfælde af dennes umyndighed dennes formynder, har den siddende overdirektør, Erik greve Danneskiold Samsøe, som følge af de i erhvervsfondslovens § 7, nr. 8, jf. § 12 indeholdte bestemmelser udpeget den nedenfor i pkt. c) anførte bestyrelse for Gisselfeld Kloster.
- b) Bestyrelsen skal bestå af 3-6 medlemmer.

Med hensyn til udpegelse af bestyrelsesmedlemmer bestemmes følgende:

1. Én bestyrelsespost skal stedse besættes med den til enhver tid siddende overdirektør for Gisselfeld Kloster.

3. Én bestyrelsespost skal stedse besættes med en person med betydelig praktisk erfaring inden for godsforvaltning med særlig indsigt i land- og skovbrugsdrift.

4. Én bestyrelsespost skal stedse besættes med

en praktiserende advokat med erfaring inden for juridiske land- og skovbrugsforhold samt interesse for bevaring af herregårde.

Herudover tilstræbes det, at der i bestyrelsen er repræsenteret ekspertise inden for bestyrelsesarbejde og forretningsforhold.

Bortset fra den til enhver tid værende overdirektør er et bestyrelsesmedlem forpligtet til at nedlægge sit hverv med udgangen af det kalenderår, hvori vedkommende fylder 67 år.

c) Gisselfeld Klosters første bestyrelse består af:

1. Overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe
.....
2. Proprietær Hans Bjerrisgaard
.....
3. Otto greve Danneskiold-Samsøe
.....
4. Godsejer Rupert Gorm Reventlow-Grinling
.....
5. Advokat Steen Ertberg Christensen
.....

.....
e) Bestyrelsens formand

Overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe er formand for den i medfør af nærværende tillæg udpegede første bestyrelse, hvilket under henvisning til erhvervsfondslovens § 12, stk. 3 er godkendt af fondsmyndigheden.

Under forudsætning af fondsmyndighedens godkendelse i hvert enkelt tilfælde udpeges fremtidige overdirektører ligeledes som formænd for den til enhver tid siddende bestyrelse.

Godkendes en overdirektør ikke som formand, vælges en anden formand af bestyrelsen blandt bestyrelsens medlemmer, dog ikke af og blandt eventuelle arbejdstagervalgte bestyrelsesmedlemmer.

f) Bestyrelsens og fondsmyndighedens beføjelser i forbindelse med tiltrædelse, respektive afsættelse af overdirektør og formynder

1. Ved fremtidige overdirektørers tiltrædelse af stillingen som overdirektør er bestyrelsens kompetence begrænset til at påse, at den nye overdirektør opfylder arvefølgen i konventionen af 26. juni og 16. juli 1725 og de i erhvervsfondsloven indeholdte krav til direktører, p.t. lovens § 13 om myndighed og bopæl.

.....

2. Det præciseres, at der ikke ved bestemmelserne i nærværende tillægsfundats sker nogen indskrænkning i fondsmyndighedens beføjelser i henhold til erhvervsfondslovens § 15 og § 57. Dog bemærkes, at fondsmyndigheden ved godkendelsen af nærværende fundatstillæg har samtykket i, at prøvelsen af en af fondsmyndigheden truffet afgørelse vedrørende et af de nedenfor i pkt. 3 a og b omhandlede forhold - begrundet i ønske om diskretion - ikke kan indbringes for de almindelige domstole, men skal afgøres ved voldgift efter de nedenfor i pkt. 3 og 4 nævnte bestemmelser.

.....

3. a. Såfremt der skulle opstå spørgsmål om afsættelse af den siddende overdirektør som overdirektør træffes den endelige og for alle sagens parter, derunder fondsmyndigheden, bindende afgørelse af, om afsættelse skal ske eller ej, ved voldgift efter de i pkt. 4 nævnte regler. Såfremt voldgiften bestemmer, at overdirektøren skal afsættes, skal den pågældende tillige udtræde af bestyrelsen.

b. Såfremt der skulle opstå spørgsmål om, at den siddende overdirektør skal udtræde af bestyrelsen af en eller flere af de i erhvervsfondslovens § 14, stk. 2-4 nævnte grunde, træffes den endelige og for alle sagens parter, derunder fondsmyndigheden, bindende afgørelse af, om udtræden skal ske eller ej, ved voldgift efter de i pkt. 4 nævnte regler.

.....

c. Klager og indklagede ifølge nærværende voldgiftsbestemmelse kan være:

Overdirektøren, en for en umyndig overdirektør udpeget formynder, medlemmer af bestyrelsen for Gisselfeld Kloster, fondsmyndigheden samt successionsberettigede personer i henhold til de hidtidige fundatsbestemmelser.

.....

g) Tegningsretten

Gisselfeld Kloster forpligtes ved retshandler, der på Klosterets vegne indgås enten af overdirektøren eller af den samlede bestyrelse.

h) Bestyrelsens møder og overdirektørens vederlag.

.....

2. Overdirektørens vederlag godkendes af bestyrelsen. Vederlaget skal dog mindst udgøre et beløb svarende til det, der oppebæres af per-

soner i lønramme 40, p.t. kr. 499.908,60 årligt, der udbetales med 1/12 hver måned.

De til overdirektørhvervet traditionelt knyttede øvrige rettigheder opretholdes i hidtidigt omfang.

....."

Tillægsfundatsen godkendtes ved skrivelse af 9. juni 1993 af Justitsministeriet, der dog anførte, at godkendelsen af fundatstillæggets afsnit II, Ad 4), A., pkt. a, skete under forudsætning af, at offentligheden fik adgang til Gisselfeld Klosters park og slot i mindst samme omfang som tidligere. Den blev efter det fremkomne antagelig underskrevet af klosterets bestyrelse i april eller maj 1996.

Efter at nogle af de i tillægsfundatsen nævnte bestyrelsesmedlemmer var fratrådte, pålagde Civilretsdirektoratet på et møde den 25. marts 1996 og ved skrivelse af 1. april 1996 advokat Kyed, der var indtrådt som advokat for fonden, inden den 1. maj 1996 at foranledige udpeget en bestyrelse i overensstemmelse med de tidligere stillede krav om en bestyrelse på 5 medlemmer, hvoraf 2 skulle besidde særlige kvalifikationer.

Ved skrivelse af 22. april 1996 til overdirektøren erklærede Johan Koed-Jørgensen sig villig til at indtræde i bestyrelsen for Gisselfeld Kloster under forudsætning blandt andet, at advokat Kyed ligeledes indtrådte i bestyrelsen, at Henning Kjeldsen antoges som revisor, at han selv kunne disponere, som var godset hans eget, at alle bestyrelsesbeslutninger prompte blev bragt til udførelse, og at den samme ting kun skulle kunne drøftes en gang.

Skrivelsen er af overdirektøren påtegnet:

" Mit fax.nr. 5382 6129.

OK.

E. Dannekiold-Samsøe

(sign.)"

Advokat Kyed meddelte herefter Civilretsdirektoratet, at Gis-

selfeld Klosters bestyrelse, hvori sad overdirektøren, Hans Bjerrisgaard og Bertel Brinck Eliassen, den 22. april 1996 var suppleret med yderligere 2 medlemmer, nemlig godsejer Johan Koed-Jørgensen og advokat Kyed. Advokaten fremsendte samtidig erklæring om offentlighedens adgang til Gisselfeld underskrevet af den nye bestyrelse. I denne erklæring er blandt andet anført:

".....

Indholdet i nærværende dokument er ikke udtryk for en ændring af overdirektørens og bestyrelsens nævnte bedømmelse af retsstillingen, men er afgivet efter krav fra Justitsministeriet fremsat på møde den 26. november 1992 som vilkår for Justitsministeriets godkendelse af det samtidig hermed underskrevne tillæg til den hidtidige fundats for Gisselfeld Kloster.

....."

På et bestyrelsesmøde den 29. maj 1996 besluttedes at vælge Henning Kjeldsen som ny revisor. Som bestyrelsesmedlem i stedet for Hans Peter Bjerrisgaard valgtes generallojtnant Kjeld Hillingsø. I mødereferatet blev efter Johan Koed-Jørgensens ønske om en præcisering af "kommandovejen" for klosterets medarbejdere anført:

".....

Bestyrelsen meddelte at kommandovejen fortsat er til godskontoret og at JBB (godsforvalter Jan Borre Bjødstrup) afstemmer alle tvivlsspørgsmål med EDS. Såfremt der herefter er uoverensstemmelse/tvivel afklares det med JKJ. Alt skal foregå **fuldstændig** som besluttet i bestyrelsen.

....."

Om overdirektørens vederlag hedder det:

".....

EDS fremsatte ønske om en lønforhøjelse på kr. 100.000 under henvisning til, at der blandt andet var blevet stillet ham dette i udsigt i 1993 af den daværende bestyrelse. Til gengæld ville han herefter udskyde spørgsmålet om at fastsættelse af pensionsforholdene indtil videre. Bestyrelsen fandt, at det ville være et forkert signal at udsende på

et tidspunkt, hvor klostret havde alvorlige økonomiske problemer, og hvor der skulle foretages en række alvorlige tiltag, herunder afskedigelser. Bestyrelsen stillede sig derimod velvillig overfor en tantiemeordning,....."

På bestyrelsesmødet den 10. juli 1996 vedtog og underskrev bestyrelsen en forretningsorden, hvori om kompetencefordeling i § 10 er bestemt:

"....."

- 10.1. Bestyrelsen forestår ledelsen af Klosteret og skal sørge for en forsvarlig organisation af dets virksomhed.
- 10.2. Bestyrelsen ansætter og afskediger Klosterets godsforvalter og afdelingsledere.
- 10.3. Bestyrelsen kan, når den finder det påkrævet, give retningslinier og anvisninger, som overdirektøren er forpligtet til at følge ved sin varetagelse af den daglige ledelse af Klosteret.
- 10.4. Bestyrelsen fører tilsyn med overdirektørens ledelse af Klosterets daglige drift og påser, at den udføres forsvarligt og i overensstemmelse med Klosterets fundats, de af bestyrelsen givne anvisninger, jf. 10.3., samt i overensstemmelse med lov om erhvervsdrivende fonde og andre love, hvis bestemmelser har betydning for Klosteret.
....."

I mødereferatet er herom blandt andet anført:

"....."

EDS protesterede over det nye oplæg, idet han bemærkede at det var en yderligere begrænsning i forhold til det foreliggende første udkast og det gamle testamente med tillæg til fundatsen. EDS bemærkede at han følte sig sat under administration og at den trufne beslutning ikke var holdbar i forhold til det gamle testamente og tillægget til fundatsen. EDS anførte endvidere at forretningsordenen skulle følge det gamle testamente og tillægget til fundatsen i dets ordlyd.

NOK anførte, at forretningsordenen ikke kolliderer med det gamle testamente og tillægget til fundatsen, men har sin baggrund i lov om erhvervsdrivende fonde, og at det er en intern forretningsorden, der alene vedtages af den siddende bestyrelse. Såvel en ny som den nærværende bestyrelse kan til enhver tid

ændre forretningsordenen, såfremt det skønnes hensigtsmæssigt.

.....

Hele bestyrelsen var enig i at der i protokollatet præciseres følgende: det er vedtaget enstemmigt, at såfremt 4/5 af den nuværende bestyrelse er fratrukket bortfalder nuværende forretningsorden og en ny skal udarbejdes.

Da ovenstående formulering kunne accepteres af EDS blev forretningsordenen herefter vedtaget enstemmigt og underskrevet.

....."

Af oversigt fremlagt på samme bestyrelsesmøde fremgår, at overdirektøren, ud over fribolig incl. lys og varme, i 1995 modtog i gage, telefon, autodrift, kontingenter og arbejdstøj i alt 670.399 kr. og i 1. halvår 1996 328.207 kr. I 1995 var der desuden til køb af indbo og småinventar til klosteret anvendt 124.080 kr. og i første halvår af 1996 49.549 kr. Bestyrelsen ville fortsat ikke imødekomme overdirektørens ønske om lønregulering.

I stedet blev det den 30. juli 1996 aftalt, at overdirektøren ud over det årlige vederlag skulle oppebære en årlig tantieme beregnet af årets overskud. Det blev samtidig på bestyrelsesmødet besluttet, at enhver udgift vedrørende slottet og den private have forud skulle godkendes af Johan Koed-Jørgensen. Advokat Kyed skulle varetage al forretningsmæssig kontakt til medierne, og overdirektøren kun tage sig af kontakten vedrørende samlingerne på slottet og lignende. Endvidere hedder det i referatet:

".....

NOK havde haft kontakt til Civilretsdirektoratet vedrørende opdeling af Fondens kapital i grundkapital og reserver, og foreslog en grundkapital på 10 mio DKK. Dette blev enstemmigt vedtaget.

....."

Over for den øvrige bestyrelses skrivelse af 6. august 1996 om, at han var pligtig at respektere bestyrelsens beslutning-

er, fastholdt overdirektøren, at han også fremover ønskede indsigt og hovedansvar for Gisselfelds virksomhed og økonomi. Den øvrige bestyrelse fastholdt ved skrivelse af 27. august 1996 de truffne beslutninger vedrørende dispositionsretten på vegne klosteret.

På et bestyrelsesmøde den 17. september 1996 meddelte overdirektøren, at han ikke ønskede at underskrive referatet fra det seneste bestyrelsesmøde eller dokumenter i øvrigt, herunder en ændring i tillægsfundatsen, hvorved fondens grundkapital nedsattes til 10 mio. kr. Ændringen blev vedtaget af de øvrige bestyrelsesmedlemmer.

Ved samme møde blev det af Johan Koed-Jørgensen over for overdirektøren præciseret, at fonden alene ville dække hans telefonudgifter op til 10.000 kr. årligt.

På bestyrelsesmøde den 6. februar 1997 vedtog bestyrelsen excl. overdirektøren at ændre fondens tegningsregel til:

"Gisselfeld Kloster tegnes af overdirektøren i forening med 2 bestyrelsesmedlemmer eller af 3 bestyrelsesmedlemmer i forening eller af den samlede bestyrelse."

Det er i referatet anført, at advokat Kyed anså ændringen for nødvendig, idet overdirektøren siden 10. juli 1996 havde nægtet at underskrive aftaler. Overdirektøren havde henholdt sig til de gamle testamenter med diverse tillæg og protesterede endvidere mod, at grundkapitalen ifølge fundatstillægget skulle være netop 10 mio. kr. og ikke et andet beløb. Advokat Kyed havde ifølge referatet dertil bemærket, at overdirektøren på et tidligere bestyrelsesmøde havde stemt for grundkapitalens størrelse på 10 mio. kr. og underskrevet registreringsanmeldelsen til myndighederne.

I referatet er sluttelig om dette punkt anført:

"Den samlede bestyrelse excl. EDS vedtog enstemmigt forslaget, som herefter blev underskrevet og efter-

følgende anmeldes til myndighederne."

På samme møde blev det ifølge referatet af advokat Kyed præciseret, at "EDS som overdirektør havde at følge bestyrelsens beslutninger, idet det alene, er bestyrelsen der leder Gissel-feld Kloster." Det blev endvidere besluttet at bringe tantie-meaftalen med overdirektøren til ophør med udgangen af 1997.

Civilretsdirektoratet godkendte ved skrivelse af 20. februar 1997 til overdirektørens daværende advokat, advokat Ove Stage-torn, ændringerne af fundatsen vedrørende tegningsregel og grundkapital.

Ved skrivelse af 20. marts 1997 meddelte advokat Kyed overdi-
rektøren, at han havde tilbagekaldt hans bankfuldmagt til
klosterets konto i Jyske Bank.

Ved skrivelser af 26. marts 1997 og 17. april 1997 pålagde Ci-
vilretsdirektoratet overdirektøren at respektere bestyrelsens
beslutninger.

I et forsøg på at løse samarbejdsproblemerne foreslog Civil-
retsdirektoratet ved skrivelse af 2. september 1997 tidligere
formand for Folketinget Svend Jacobsen valgt som formand for
bestyrelsen for foreløbigt 2 år. Overdirektøren kunne accepte-
re dette, men ikke den øvrige bestyrelse.

Ved skrivelse af 6. november 1997 suspenderede bestyrelses-
flertallet Erik greve Danneskiold-Samsøe fra posten som over-
direktør med øjeblikkelig virkning. Samtidig forbeholdt be-
styrelsesflertallet sig ret til at tage initiativ til ved
fondsmyndighedens mellemkomst at suspendere greven som formand
for og medlem af klosterets bestyrelse.

Greven ophævede ved skrivelse af 7. november 1997 godsfor-
valter Bjødstrups ansættelsesforhold og meddelte den 10. sm.
samtlige ansatte, at han selv midlertidigt havde indtaget hans
plads.

Civilretsdirektoratet meddelte ved skrivelser af 10. og 13.

november 1997 til Erik greve Danneskiold-Samsøes advokat, advokat Christian Harlang, at bestyrelsen efter direktoratets opfattelse havde kompetence til at afsætte greven som overdirektør. Civilretsdirektoratet fastholdt ved senere skrivelser og møder, at bestyrelsen havde kompetence til at afsætte overdirektøren.

Ved skrivelser af 27. november 1997 og 23. januar 1998 anmodede bestyrelsesflertallets advokat, advokat K.L. Németh, Civilretsdirektoratet om principalt at afsætte greven som bestyrelsesmedlem, subsidiært at suspendere ham og mere subsidiært at tilbagekalde dispensationen til, at greven beklædte posten som formand for bestyrelsen. Ved skrivelse af 12. februar 1998 anmodede advokat Christian Harlang på vegne greven Civilretsdirektoratet om at afsætte den øvrige bestyrelse.

I samme periode tilbageholdtes forskellige beløb af overdirektørens løn, og greven indkaldte til bestyrelsesmøder, som den øvrige bestyrelse ikke ønskede at deltage i, førend Civilretsdirektoratet havde taget stilling til anmodningen om suspension af greven som medlem af og formand for bestyrelsen.

Ved skrivelse af 7. april 1998 tilbagekaldte Civilretsdirektoratet sit samtykke til, at greven var formand for bestyrelsen i Gisselfeld Kloster. I samme skrivelse meddelte direktoratet, at det ikke fandt grundlag for at afsætte de øvrige bestyrelsesmedlemmer. Kjeld Hillingsø blev herefter valgt som formand og Johan Koed-Jørgensen til fungerende overdirektør.

Den 6. oktober 1998 indledtes voldgiftssagen til behandling af bestyrelsesflertallets beslutning af 17. juli 1998 om at afsætte greven som overdirektør og bestyrelsesmedlem.

Ved skrivelse af 27. maj 1999 afsatte Civilretsdirektoratet greven som medlem af bestyrelsen for Gisselfeld Kloster.

Af udskrifter fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen vedrørende Gisselfeld Kloster fremgår, at klosterets vedtægter blev ændret den 9. juni 1993 efter fondsmyndighedens tilladelse af samme dag, hvilken ændring blev offentliggjort den 11. juli

1996. Den 22. april 1997 blev det offentliggjort, at vedtægterne påny var ændret den 6. februar 1997, idet klosterets tegningsregel og grundkapitalens størrelse var ændret.

Forklaringer:

Der er under sagen afgivet forklaring af Erik greve Danneskiold-Samsøe, advokaterne Steen Christensen, Michael Rasmussen og Niels Oluf Kyed samt stiftamtmand, tidligere afdelingschef i Justitsministeriet, Christian Trønning.

Erik greve Danneskiold-Samsøe har forklaret, at han i 1975 overtog embedet som overdirektør efter sin fader, der døde pludseligt, 60 år gammel. Sagsøgeren havde siden 1967 gennemgået en teoretisk landbrugsuddannelse på Lyngby Landbrugsskole og en praktisk på større danske landbrug og svenske godser. Han havde erhvervet det grønne bevis.

Da Erik greve Danneskiold-Samsøe overtog Gisselfeld, var slottet med samlinger velholdt, men likviditeten ringe og præget af stormen i 1967, hvor Gisselfelds skove var en af de hårdest ramte. Desuden havde grevens fader skovet betydeligt for at forbedre godsets likviditet uden samtidig at foretage nyplantning.

Greven bor i slottet på ca. 140 m², mens resten om vinteren ikke har opholdstemperatur. Alt er møbleret. Da han tiltrådte brugtes ca. 125.000 liter olie/år, hvilket blev reduceret til 25-30.000 liter olie/år. Siden 1976/77 har greven fremvist slottet for grupper, ofte foreninger. Han har selv ansvaret under sådanne fremvisninger, idet ingen dele af slottet eller dets samlinger er særligt indrettet med henblik på fremvisning, herunder med f.eks. tyveri- eller hærværkssikring. Det har været vigtigt for greven at holde parken på 44 ha. velplejet for at bevare de høje besøgstal. Den senere reduktion i vedligeholdelsesudgifterne bevirkede da også faldende entréindtægter.

Af Gisselfelds samlede areal på 3.838 ha er 2.000 ha. skov, 1.300 ha. landbrug og resten enge, park og søer. Al landbrugs-

jord på nær én ejendom med 195 ha., der i 1970 var bortforpagtet for 8 år, havde ved grevens tiltræden af overdirektørembedet været bortforpagtet siden århundredskiftet. Greven tog efterhånden, som han fik mulighed derfor, landbrugsejendommene ud af forpagtning, for at indtægterne fra landbrugsdriften kunne komme Gisselfeld til gode.

Umiddelbart led jordene imidlertid af "forpagtersyge" efter de mange års bortforpagtning. Alle jordene blev analyseret og derpå gødsket og kalket med henblik på genopretning. Genopretningen påbegyndtes for den væsentligste del af jordene i 1990 og påvirkede økonomien i 4-6 år, hvor udbytterne var reducerede og gødskningsudgifterne forholdsvis høje. Greven forventede, at disse tiltag, tillige med investering i en større maskinpark og et korntørreri, i 1996 ville føre til et økonomisk vendepunkt for Gisselfeld og siden resultere i øget fremgang og overskud.

Greven bibeholdt sin faders rådgivere, landsretssagfører Rudolf Sand, statsautoriseret revisor Jens Strobel, samt skovrideren og den daværende godsforvalter Eivind Nissen. Disse arbejdede som en bestyrelse, idet der udover jævnlig kontakt afholdtes møder med dagsorden 3-4 gange om året. Disse rådgivere kunne afsættes af overdirektøren. Det har ikke været overvejet at lave et familieråd.

Greven påbegyndte i 80'erne forsøgsvis økologisk drift af et mindre område, hvilket forløb særdeles vel. Forsøget blev imidlertid ophævet i maj 1996 kort efter Koed-Jørgensens tiltræden, idet han ikke fandt plads til et sådant forsøg.

Efter fondslovgivningens vedtagelse i 1984 modtog greven via landsretssagfører Rudolf Sand henvendelse fra Justitsministeriet om Gisselfelds tilpasning til loven, herunder nedsættelse af en bestyrelse. Da hverken han eller landsretssagfører Rudolf Sand anså dette muligt, ansøgte om dispensation, der dog ikke blev givet. Greven mente fortsat ikke, at tilpasning var mulig, men ville søge at forhandle om en tillægsfundats, idet sagen ellers måtte prøves ved domstolene. Hans forpligtelser i henhold til fundatsen, herunder over for familien og

kommende generationer, forhindrede en umiddelbar tilpasning til erhvervsfondsloven, og tillægsgfundatsens ad 7) spillede en altafgørende rolle for overdirektørens tiltrædelse af ændringerne.

Justitsministeriet så helst, at der oprettedes en helt ny fundats og talte om permutation eller ophævelse af fundatsen, hvis ikke greven tiltrådte tillægget. Ministeriet så endvidere gerne, at Gisselfeld blev mere velgørende, eventuelt ved at give øget adgang for offentligheden.

På et møde med Justitsministeriet den 22. februar 1994 accepterede greven at være bundet af tillægsgfundatsen. Han havde allerede den 26. november 1992 af daværende afdelingschef i Justitsministeriet Christian Trønning fået at vide, at der ellers måtte laves en helt ny fundats, hvilket standpunkt ministeriet fortsat fastholdt.

I sommeren 1995 tiltrådte Bertel B. Eliassen bestyrelsen i stedet for grevens fætter, som følte det vanskeligt at være loyal over for både Gisselfeld og familien, der pressede på for at få informationer om godsets drift.

I oktober-november 1995 henvendte greven sig til Johan Koed-Jørgensen, som han havde hørt skulle være en dygtig landmand, og primo december 1995 indkaldte han advokat Kyed til møde på Gisselfeld den 18. eller 19. december 1995. Han bad advokat Kyed om at omformulere forretningsordenen.

Johan Koed-Jørgensens krav om antagelse af revisor Henning Kjeldsen samt Koed-Jørgensens og advokat Kyeds gensidige krav om den andens indtræden i bestyrelsen, tog greven til efterretning. Han tilkendegav straks, at Johan Koed-Jørgensen ikke kunne disponere, som om godset var hans eget, men Johan Koed-Jørgensen fastholdt dette krav. Da greven følte sig særdeles presset af Civilretsdirektoratets krav om, at bestyrelsen skulle være på plads senest den 1. maj 1996, følte han, at han ikke havde andre muligheder end at prøve, om det kunne lade sig gøre. Han henholdt sig til, at tvivlsspørgsmål fortsat skulle forelægges ham.

Generalløjtnant Hillingsø tiltrådte efter Johan Koed-Jørgensens ønske bestyrelsen i stedet for Hans Bjerrisgaard. Greven fik ham anbefalet som en retskaffen person, der altid ville være på overdirektørens side.

Baggrunden for grevens anmodning om lønforhøjelse var den tidligere bestyrelses tilkendegivelse om, at hans gage incl. naturalier burde reguleres fra det hidtidige 670.000 kr./året til 800.000-850.000 kr./året.

Da greven i maj/juni 1996 modtog udkastet til forretningsordenen, kunne han leve med dette, såfremt "bestyrelsen" enkelte steder rettedes til "overdirektøren". Han meddelte dette til advokat Kyed, der oplyste at ville forelægge det for den øvrige bestyrelse. Greven så derefter ikke forretningsordenen fremend på bestyrelsesmødet den 10. juli 1996, hvor han første gang så den endelige tekst.

Den øvrige bestyrelse tiltrådte denne forretningsorden. Johan Koed-Jørgensen fastholdt trods grevens gentagne benægtelser, at også han skulle skrive under, hvilket han til sidst gjorde under protest.

I den følgende periode øgedes begrænsningerne i overdirektørens virksomhed og bestemmelsesret. På et bestyrelsesmøde den 17. september 1996 fastholdt generalløjtnant Hillingsø at have hørt, at greven havde solgt et af slottets malerier, hvilket han ikke havde. Der var uenighed om grundkapitalens størrelse, som greven ikke mente tilstrækkelig undersøgt. Advokat Kyed mente ikke længere at kunne varetage såvel overdirektørens som klosterets interesser, hvorefter greven måtte betale egen advokat. Godsforvalter Bjødstrup nægtede fra november 1997 at adlyde greven. I de første 3 måneder af 1998 indkaldte greven som bestyrelsesformand til flere bestyrelsesmøder, men den øvrige bestyrelse nægtede at møde op. Fra december 1997 tilbageholdtes store dele af eller hele overdirektørens gage, i oktober 1998 lukkedes hans telefon og i december 1998 blev bilens nummerplader hentet efter bilforsikringens opsigelse.

Advokat Steen Christensen har forklaret, at han bearbejdede det af landsretssagfører Rudolf Sand udarbejdede udkast til tillægsfundats i forsøg på at opnå en forligsmæssig løsning mellem Gisselfeld Kloster ved overdirektøren og Justitsministeriet.

Vidnet anså nogle af de kraftige udsagn i præamblen for at være særligt væsentlige, herunder retten til at vælge domstolsprøvelse frem for forhandlingsløsningen. Væsentlig var endvidere formålsbestemmelsen samt "ad 7)", der udtrykte, at overdirektøren ifølge gamle konventioner havde uindskrænket magt over Gisselfeld. Forholdet mellem "ad 7)" og "ad 8)" var en vanskelig juridisk balancegang, idet "ad 7)" var udtryk for overdirektørens uindskrænkede magt, som man efter krav fra Justitsministeriet skulle søge at få tilpasset erhvervsfondsloven. Koncipisten til tillægsfundatsen var overvejende lrs. Rudolf Sand, og indholdet af "ad 7)" var vist hans ordvalg alene. Det var vidnets opfattelse, at overdirektøren uanset tillægsfundatsen fortsat havde den ultimative bestemmelsesret på Gisselfeld. Han skønnede imidlertid, at tillægsfundatsen i praksis kunne fungere ved et samspil mellem overdirektøren og bestyrelsen. Skulle det komme til en konfrontation, måtte man holde sig til de gamle konventioner, hvorefter overdirektøren havde den højeste myndighed. Bestyrelsesmedlemmerne kunne, hvis de var uenige med overdirektøren, enten acceptere hans dispositioner eller nedlægge deres hverv. Kun i enkelte særlige situationer kunne de anlægge en voldgiftssag. Vidnet og overdirektøren tillagde det også en vis vægt, at visse tvister skulle forhandles ved voldgift, og stor vægt, at overdirektøren kunne tegne fonden alene.

Vidnet forventede på et møde med Justitsministeriet den 6. april 1989 at skulle drøfte udkastet til tillægsfundats. Mødet udviklede sig imidlertid dramatisk, idet ministeriet indledte med en voldsom kritik af forholdene på Gisselfeld og udtalelser om, at man under hensyn til de relativt små udlodninger kunne forestille sig eventuelt frasalg af en del af Gisselfeld.

Til mødet den 13. juni 1989 havde mange af ministeriets fore-

stillinger ændret sig, og man forholdt sig grundigere og mere konstruktivt til tillægsgfundatsen og klosterets regnskabsforhold. Det drøftedes blandt andet, hvorvidt det at eje, drive og bevare Gisselfeld kunne være et formål i sig selv, hvilket Justitsministeriet i begyndelsen ikke mente, men senere tiltrådte. Dette var efter afdelingschef Trønnings bemærkning om eventuelt salg af Gisselfeld blevet afgørende vigtigt. Ulempen var, at Justitsministeriet så fastholdt, at man måtte prøve at opretholde en slags udlodning, f.eks. ved, at offentligheden i et vist omfang fik adgang til slottet.

Sagsøgerne søgte at nå en forhandlingsløsning om begrænset offentlig adgang til slottet. Overdirektørens problem relaterede sig ikke kun til fondsmyndigheden, men desuden til tidligere og kommende generationer, idet det kunne være vanskeligt at forudse, hvad andre berettigede måtte have af indsigelser, hvilket også fremgår af præamblen. Overdirektøren var opmærksom på muligheden for at blive afsat af familien, og anvendelsen af ordet "tvang" fra Justitsministeriets side var væsentlig for at anskueliggøre den særlige situation over for levende og kommende overdirektører og familiemedlemmer.

På et møde den 26. november 1992 var man nået temmelig langt i forhandlingerne, da overdirektøren i slutningen af mødet, hvor de andre troede, at der var opnået enighed, meddelte, at han ikke var indstillet på at tiltræde eller underskrive hverken tillægsgfundatsen eller erklæringen om offentlighedens adgang. Dermed sluttede mødet.

Uenigheden vedrørte offentlighedens adgang til slottet. Det lå i luften, at en "tvangsfundats" ville blive resultatet, hvis ikke man nåede en forhandlingsmæssig løsning. Ministeriets ultimative løsning var tvangsp permutation, overdirektørens domstolsprøvelse.

Advokat Michael Rasmussen har forklaret, at han fra maj 1993 var advokat for sagsøgerne, idet han overtog landsretssagfører Rudolf Sands og advokat Steen Christensens arbejde med tilpasning af fundatsbestemmelserne til gældende lovgivning. Den hidtidige fundats søgtes respekteret i videst mulige omfang,

og vidnet gennemgik hvert eneste ord og ordstilling i det foreliggende udkast for at undersøge, om den oprindelige fundats kunne respekteres yderligere.

Offentlighedens adgang til klosteret spillede en meget stor rolle for overdirektøren, der var betænkelig ved en regulering deraf, blandt andet under hensyn til reguleringens betydning også for kommende overdirektører.

På et møde den 22. februar 1994 tilkendegav Justitsministeriet, at man ville træffe bestemmelser om permutation, hvis ikke overdirektøren underskrev de foreliggende dokumenter. Man ville ikke afvente vidnets færdiggørelse af et nyt udkast og henviste eventuelle ændringsforslag til fremsendelse med en ny ansøgning. Ud fra et praktisk ønske om at få sagen til at falde på plads, accepterede overdirektøren herefter den foreliggende tillægsfundats. Der lå ikke deri noget ønske om at være bundet af lovgivningen.

Vidnets ændringsforslag til tillægsfundatsen var sådanne, som han fandt bedre stemmende med den hidtidige fundats. Tillægsfundatsens "ad 7)" blev ikke medtaget i vidnets udkast, fordi dens indhold allerede fremgik af den gældende fundats, der skulle forblive i kraft.

Vidnet fandt ikke voldgiftsbestemmelsen hensigtsmæssig, men mener, at overdirektøren oplyste, at Justitsministeriet lagde vægt på bestemmelsen. Det var vidnet, der ud fra forskellige kriterier og drøftelse med revisor vurderede, at grundkapitalen skulle angives til 60 mio. kr.

Advokat Niels Oluf Kyed har forklaret, at han den 18. december 1995 blev bedt om at komme til møde hos Erik greve Danne-skiold-Samsøe på Gisselfeld. Han overtog fra sagsøgernes tidligere advokat, advokat Michael Rasmussen, en række forslag til ændringer af fundatsen, herunder til en reduktion af antallet af bestyrelsesmedlemmer. Justitsministeriet var imidlertid ikke indstillet på ændringer, men krævede i stedet nedsat en bestyrelse i overensstemmelse med tillægsfundatsen. Advokat Kyed og Johan Koed-Jørgensen indtrådte herefter i besty-

relsen tillige med K.G.H. Hillingsø, der afløste Hans Peter Bjerrisgaard.

Det var klart for bestyrelsen, der kunne se resultatet af overdirektørens ledelse gennem 20 år, at det for at rette op på Gisselfeld Klosters økonomi var nødvendigt at fritage ham for ledelsen af den erhvervsmæssige drift. Han havde ikke tilstrækkelig evne til at lede et land- og skovbrug af pågældende meget betydelige størrelse. Advokat Kyed erindrer ikke resultatet af den land- og skovbrugsmæssige drift alene, men den samlede drift havde i årene inden advokat Kyeds indtræden i bestyrelsen givet millionunderskud. I de mere end 30 år, hvor advokat Kyed har været rådgiver for blandt andet større landbrug, har han aldrig været ude for en lignende måde at drive virksomhed på. Der var ikke disponeret hensigtsmæssigt hverken med henblik på drift eller investeringer. Da overdirektøren tiltrådte, var klosteret gældfrit, men da bestyrelsen tiltrådte, androg gælden ca. 60 mio. kr.

Overdirektørens første kontrovers med bestyrelsen var foranlediget af hans ønske om lønforhøjelse. Man enedes om i stedet at indføre en tantiemeordning. Dette skulle være et incitament for overdirektøren til at acceptere og forstå den nye ledelsesstruktur. Bestyrelsesmedlemmerne håbede endvidere på overdirektørens medvirken til øget fremvisning af slottet og porcelænssamlingerne, hvilket ville kunne øge fondens indtægter.

Advokat Kyed havde i februar 1996 udfærdiget et udkast til forretningsordenen, formodentlig efter anmodning fra den daværende bestyrelse. Forretningsordenen blev med forskellige ændringer enstemmigt vedtaget og underskrevet af den samlede bestyrelse den 10. juli 1996, skønt overdirektøren undervejs havde været betænkelig vedrørende administrationen af nogle af bestemmelserne ved en eventuel ændret sammensætning af bestyrelsen.

Overdirektøren var indledningsvis indforstået med at stramme op på godsets drift, men ændrede indstilling, da han blev klar over, at hans egen indflydelse mindskedes. Efter vedtagelsen af forretningsordenen indtog overdirektøren det standpunkt, at

han intet ville underskrive.

Bestyrelsen med undtagelse af overdirektøren vedtog på et bestyrelsesmøde den 17. september 1996 at korrigere fondens grundkapital, der i forbindelse med fondens registrering var anmeldt med den samlede egenkapital på 50-60 mio. kr. Dette var uheldigt sammenholdt med pligten til at lade fonden træde i likvidation, såfremt halvdelen af grundkapitalen måtte gå tabt. Ændringen af grundkapitalen til 10 mio. kr. var enstemmigt vedtaget på bestyrelsesmødet den 30. juli 1996, og overdirektøren havde underskrevet anmeldelsen til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, men ønskede i september 1996 ikke at tiltræde en fundatsændring i overensstemmelse dermed.

Overdirektøren opfattede klosteret som sin personlige ejendom. Godsforvalter Bjødstrup, der var fortrinlig og havde revisionsmæssig baggrund, var konstant i klemme, når overdirektøren ikke ville acceptere den øvrige bestyrelses direktiver. Godsforvalteren var ansat, inden bestyrelsen tiltrådte, men der blev ikke udarbejdet tillæg til hans ansættelseskontrakt ved ændringen af ledelsesforholdene. Advokat Kyed foranledigede i stedet forretningsordenen vedtaget.

Der blev efterhånden stadig mere strid i bestyrelsen med overdirektøren på den ene side og de 4 bestyrelsesmedlemmer på den anden. Advokat Kyed mente, at Justitsministeriet, henset til at der var tale om en velgørende fond, burde træde til og sørge for, at bestyrelsen fik mulighed for at handle. Dette gjorde han klart på et møde i Justitsministeriet den 18. december 1997, hvor han blev lovet svar umiddelbart efter nytår. Da han fortsat ingen reaktion havde modtaget den 1. marts 1998, valgte han at udtræde af bestyrelsen den 10. marts 1998. Dagen efter var der folketingsvalg, og man kunne frygte, at en ændring på justitsministerposten kunne bevirke, at sagen skulle starte forfra.

Stiftamtmand Christian Trønning har forklaret, at han i perioden fra 1989-1992 på Justitsministeriets vegne som afdelingschef forhandlede med Erik greve Danneskiold-Samsøe om fundatsændringerne og etableringen af en bestyrelse for Gisselfeld

Kloster. Han havde tidligere været kontorchef i lovafdelingen med blandt andet fondslovgivningen som arbejdsområde. Man søgte at kombinere erhvervsfondsloven med de hidtidige fundatser, således at overdirektøren fik den daglige ledelse, mens bestyrelsen skulle have det overordnede ansvar.

Gisselfeld var en prægnant fond med en helt særegen ledelsesstruktur, som man var særdeles opmærksom på allerede ved lovens udarbejdelse. Problematikken med personer, der efter fundatsen indtager en helt særlig stilling, er speciel, og Gisselfeld en af få fonde med en sådan opbygning. Vidnet så ikke noget problem i, at erhvervsfondslovens § 8 ikke gjaldt eksisterende fonde. Lovreglen om bestyrelsens øverste ledelsesmyndighed måtte selvfølgelig gå forud for de gamle bestemmelser.

Det var for ministeriet centralt for godkendelsen af fondens formål, at andre end beboerne på Gisselfeld havde udbytte af klosteret, f.eks. ved tilladelse af offentlig adgang. Det kunne ikke accepteres, at en del af formålet blev beskrevet som forskellige begunstigelser af overdirektøren.

Bestemmelsen i "ad 7)" var ikke et formål, men nærmere en familiemæssig og materiel ret til at indtage stillingen som overdirektør og præstere et arbejde, for hvilket man skulle modtage en række ydelser som vederlag. Ministeriet godkendte ikke derved overdirektørens kompetence i strid med bestyrelsens, idet hele tillægsfundatsen gik ud på at etablere bestyrelseskonstruktionen. Ministeriet modsatte sig i begyndelsen bestemmelsen "ad 7)", fordi fundatsbestemmelserne om overdirektørstillingen vedrørte fondens ledelse og således nærmere henhørte under "ad 8)". Da bestemmelsens placering imidlertid blev anset mindre væsentlig, idet ministeriet ikke havde indvendinger mod indholdet, gav ministeriet sig på dette punkt. Det blev på intet tidspunkt overvejet at ændre overdirektørens rettigheder ifølge fundatsen. Ministeriet anmodede ikke konkret om, at erhvervsfondslovens § 25 blev nævnt, men det var naturligt, da hele diskussionen gik på at tilpasse fundatsen til lovgivningen. At overdirektøren havde den daglige ledelse "inden for rammerne af loven", skal ses i lyset af hele ledelsesstrukturen, som blev fastlagt ved tillægsfundatsen.

Procedure:

Sagsøgerne har til støtte for deres påstande anført, at Gisselfeld Kloster blev grundlagt allerede i slutningen af 1600-tallet, og at samtlige dokumenter, helt tilbage fra 1701, skal betragtes som en helhed. Klosteret blev ikke anset omfattet af lensafløsningssystemet, idet det ikke var et fideikommis, og der ikke klart var skelnet mellem formål og drift. Formålet er nu blevet at bevare og sikre stedet, skønt Justitsministeriet i første omgang ikke ville godkende dette.

Det følger af erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, jf. § 8, stk. 2, at rettigheder, som bestod ved lovens vedtagelse, fortsat skulle respekteres. Der skulle ikke fremover være mulighed for at stifte sådanne rettigheder, men de eksisterende, herunder omhandlede overdirektørembede, blev udtrykkelig holdt uden for den ordning, som gjaldt for nystiftede fonde.

Lovgiver var ved udfærdigelsen af fondslovgivningen opmærksom på Gisselfeld, og når erhvervsfondslovens § 8 er vedtaget i dens nuværende form, har lovgiver netop ikke villet ændre på Gisselfelds rettigheder. Det er derfor i strid med overdirektørens rettigheder og pligter, når hans kompetence i denne sag er tilsidesat af de sagsøgte.

Justitsministeriet burde allerede i 1987 have imødekommet Gisselfeld Klosters ansøgning om dispensation. Dette er ikke gjort gældende som et selvstændigt anbringende, men bør tages i betragtning ved sagens afgørelse. Ligeledes bør det forhold, at ministeriet indledningsvis stillede strenge krav til Gisselfelds økonomi og formål, tillægges vægt.

Sagsøgerne gør gældende, at erhvervsfondsloven bør tolkes således, at den ikke kommer i konflikt med grundloven. Hvis lovens kap. 5 anvendes over for en eksisterende fond som Gisselfeld, er loven i konflikt med grundlovens § 73. Bestemmelser om bestyrelsens kompetence, der strider mod de af Gisselfeld Klosters stiftere fastsatte bestemmelser om overdirektørens kompetence, rettigheder og forpligtelser, må derfor vige for

disse oprindelige bestemmelser. Lovens eventuelle grundlovsstridighed er dog ikke til behandling under denne deldomsforhandling.

Sagsøgerne har videre til støtte for påstand 1.2 gjort gældende, at Justitsministeriet ved at godkende tillægsfundats af 14. maj 1993 tillige meddelte Gisselfeld Kloster dispensation fra erhvervsfondslovens regler om ledelsens indretning, jf. erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, 1. pkt. Justitsministeriet godkendte, at bestemmelserne i Christian Gyldenløves testamenter af 1701 og 1702 samt konventionen af 1725 om overdirektørens rettigheder og arvefølgen til overdirektørembedet opretholdtes uden ændringer. Denne begunstigende forvaltningsakt svarer til en dispensation med den virkning, at ikke bestyrelsen men overdirektøren fortsat er fondens øverste myndighed. Lovens bestemmelser om bestyrelsesledelse er ikke ufravigelige og i det konkrete tilfælde er bestyrelsen ledelse på et lavere niveau. Dette bekræftes af advokat Steen Christensens reaktion, da han ikke længere kunne samarbejde med overdirektøren: Han forlod bestyrelsen, idet han var klar over, at denne var underlagt overdirektøren.

Det er ifølge de gamle fundatser ikke tilladt overdirektøren at afgive kompetence. Tillægsfundatsens "ad 7)" var meget velovervejet fra klosterets side, idet bestemmelsen klart angiver, at overdirektørens enevalde alene skulle **suppleres** med en bestyrelse. Såfremt bestyrelsen skulle have overtaget nogen del af overdirektørens bestemmelsesret, ville der have stået "erstattet" eller "i stedet for".

I den første bestyrelsesperiode var der ingen konflikter, idet bestyrelsen forstod, at overdirektøren havde øverste myndighed. Overdirektøren drev klosteret fornuftigt. Belåningsgraden er reelt lav, og lånene blev optaget til investering i maskinpark samt genoprettelse af forpagtersyge jorder mv. Alle investeringer var fornuftigt og sagligt begrundet.

Efter den anden bestyrelses tiltræden blev Erik greve Danne-skiold-Samsø udsat for næsten 40 stadigt mere intensive overgreb fra bestyrelsen samtidig med, at fondsmyndigheden helt

tabte hovedet. Først tiltrådte Johan Koed-Jørgensen, som også fik sin advokat og revisor med i bestyrelsesarbejdet. Overdirektøren var ikke umiddelbart i stand til at gennemskue Koed-Jørgensens magtovertagelse, ligesom han ikke forestillede sig uigenkaldeligt at give afkald på sine rettigheder ved at påtegne en skrivelse "ok" på et tidspunkt, hvor han var i en tvangssituation. Over for fundatsen er Koed-Jørgensens krav om at ville kunne disponere, som var godset hans eget, en nullitet.

Endvidere må ændringen af tillægsfundatsens tegningsregel den 6. februar 1997 anses ugyldig, da den strider mod overdirektørens rettigheder og er vedtaget i strid med de materielle regler for fundatsændringer.

Såvel bestyrelsen som Justitsministeriet disponerede efter erhvervsfondsloven, som om "ad 7)" ikke eksisterede.

Overdirektøren forsøgte i en lang periode at samarbejde, uagtet han ikke kunne få en stillingsbeskrivelse. Blandt andet tiltrådte han mod sit ønske først forretningsordenen og siden Svend Jacobsens eventuelle indsættelse som bestyrelsesformand i et forsøg på at løse konflikten. Nærværende sagsanlæg blev nødvendiggjort af de stadigt tiltagende indgreb i overdirektørens rettigheder, hvorfor sagsanlægget ikke er omfattet af fristreglen i erhvervsfondslovens § 62. Fristen finder endvidere ikke anvendelse i et sådant tilfælde, hvor Justitsministeriet har medvirket ved oprettelsen af og godkendt en tillægsfundats med en akavet og selvmodsigende konstruktion. Endelig omfatter fristreglen, henset til det i tillægsfundatsen tagne udtrykkelige forbehold, ikke denne sag.

Til støtte for den nedlagte påstand 4.1 har sagsøgerne gjort gældende, at bestemmelserne om afgørelse ved voldgift er i strid med reglerne om overdirektørens stilling og forhold ifølge konventionen af 1725. Det er i fundatsgrundlaget forudsat, at tvister vedrørende klosterets forhold, herunder afsættelse af overdirektøren, afgøres af de almindelige domstole. Da en voldgiftsret ikke med bindende virkning for fondsmyndigheden kan træffe afgørelse om afsættelse af overdirektøren,

vil en sådan afgørelse heller ikke være bindende for overdirektøren. Desuden kan tvisten efter sin art ikke afgøres ved voldgift, jf. lov om voldgift § 1, stk. 2.

Til støtte for den nedlagte påstand 4.2 har sagsøgerne anført, at der ikke i Gisselfeld Klosters fundatsgrundlag, erhvervsfondsloven eller andetsteds er hjemmel til frit at afskedige en overdirektør. Det eneste retsgrundlag, hvorpå overdirektøren eventuelt kan afskediges endeligt af voldgiftsretten, er de formelle regler, dels om arvefølgen i konvention af den 26. juni og 6. juli 1725, dels om myndighed og bopæl i erhvervsfondsloven.

Over for sagsøgte 2's særskilte påstand om afvisning har Erik greve Danneskiold-Samsøe gjort gældende, at han som overdirektør er berettiget til at repræsentere klosteret i alle forhold, herunder i retssager. Sagsøger 1 bør derfor frifindes for afvisningspåstanden. Subsidiært bør sagsøger 1 frifindes for tiden, idet afgørelsen om overdirektørens kompetence til at handle på vegne klosteret bør afvente landsrettens dom vedrørende sagsøgernes påstand 1.1. Efter denne påstand skal de sagsøgte 1 og 2 anerkende, at nogle nærmere angivne bestemmelser om klosterets ledelse i konventionen fra 1725 "er gyldige i deres helhed og i det hele har forrang for tillægsfundats af 14. maj 1993 med senere ændringer."

Sagsøgte 1, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet, har over for sagsøger 2 gjort gældende, at sagsøgernes påstande 1.2 og 4.1 bør afvises, da sagen ikke er anlagt rettidigt. Vedtægtsændringerne blev offentliggjort den 11. juli 1996 og den 22. april 1997, hvilket var henholdsvis næsten 2 år og ca. 1 år inden sagens anlæg. Sagen skulle i henhold til erhvervsfondslovens § 62, stk. 1, have været anlagt senest 6 måneder efter pågældende registrerings offentliggørelse. Der er ikke hjemmel til at fravige denne bestemmelse eller meddele dispensation, hvilket også ville være i strid med hensynene bag bestemmelsen. Endvidere burde sagen efter den nævnte bestemmelse være anlagt mod fonden.

Over for sagsøger 1 har Justitsministeriet til støtte for af-

visningspåstanden gjort gældende, at klosteret ikke har selvstændig interesse i søgsmålet, idet der ikke er meddelt afslag på ansøgninger om godkendelse eller stillet betingelser, som ikke er opfyldte. Betingelsen vedrørende erklæring om offentlighedens adgang havde alene betydning for godkendelse af tillægsfundatsens formålsbestemmelse, idet ændringerne i øvrigt blev godkendt uden bemærkninger, og betingelsen var opfyldt, inden tillægsfundatsen anmeldtes til registrering. Kun greven har interesse i påkendelsen af nærværende søgsmål, idet han ikke længere selv kan ændre fundatsen. Hverken han eller den senere indsatte bestyrelse har på vegne fonden søgt om ændring af tillægsfundatsen.

Til støtte for frifindelsespåstanden vedrørende samme påstande har Justitsministeriet gjort gældende, at ændringerne af fondens fundats ved tillægsfundatser af 14. maj 1993, 17. september 1996 og 6. februar 1997 var lovlige og bindende for sagsøgerne. Den første ændring var en nødvendig tilpasning til erhvervsfondsloven, herunder § 12, stk. 1, hvorefter en erhvervsdrivende fond skal ledes af en bestyrelse. Ministeriet bestrider, at fonden i medfør af erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, jf. § 8, skulle være undtaget fra kravet om en bestyrelse. Der er ikke i erhvervsfondslovens § 67 gjort undtagelse fra lovens § 12 eller § 25, tværtimod fremgår det klart, at § 12 bortset fra et enkelt punktum også gælder bestående fonde.

Justitsministeriet bestrider endvidere at have dispenseret fra kravet om bestyrelse ved godkendelse af fundatsændringen i 1993. Der findes i erhvervsfondsloven end ikke hjemmel til at meddele sådan dispensation.

Overdirektørens ensidige forbehold i 1993-tillægget kan ikke tillægges retsvirkning over for tillægsfundatsens godkendelse. Forbeholdet vedrørte desuden ikke søgsmålsfristen i erhvervsfondslovens § 62, der som ovenfor anført ikke kan suspenderes. Endvidere må sagsøgerne på grund af passivitet anses afskåret fra at anfægte gyldigheden af vedtægtsændringen i 1993, idet stævning først blev udtaget 5 år efter ændringens godkendelse og 2 år efter dens offentliggørelse.

Justitsministeriet bestrider, at fundatsændringerne i 1993, 1996 og 1997 strider mod det oprindelige fundatsgrundlag, der er Christian Gyldenløves testamenter af 1701 og 1702. Bestemmelserne om overdirektørens rettigheder og pligter blev først indsat i konventionen af 1725, der må anses at være et tillæg til den oprindelige fundats. De kan således ændres ved en ny tillægsfundats, der ikke strider mod testamentsbestemmelserne og i øvrigt opfylder lovens krav.

Sagsøgerne har vedrørende bestemmelsen "ad 7)" både gjort gældende, at tillægsfundatsen er ugyldig, og at tillægsfundatsens bestemmelser alene kan anses som et supplement, ikke en ændring, til tidligere fundatser. Dette er selvmodsigende.

Sagsøgerne har videre gjort gældende, at der ved ordet "suppleres" ikke er tilsigtet en ændring i det bestående fundatsgrundlag. En sådan indskrænkende fortolkning er der ingen holddepunkter for, idet ordet "suppleres" i sig selv er neutralt med hensyn til, om det indebærer en ændring i forhold til det bestående. I stedet må lægges afgørende vægt på formålet med udarbejdelsen af tillægsfundatsen, som var at tilpasse fonden erhvervsfondsloven, særligt således at en bestyrelse blev indsat som øverste ledelsesorgan.

Justitsministeriets oprindelige indsigelser mod bestemmelsen "ad 7)" var ikke knyttet til dens indhold, men til dens placering i tillægsfundatsen. Problemet var rent konciperingsteknisk. Det ses tillige af det af advokat Michael Rasmussen reviderede udkast, at bestemmelsen ikke tillagdes selvstændig betydning, idet han lod den udgå. Advokat Michael Rasmussen har forklaret, at han ikke erindrede baggrunden derfor, men henset til hans omhyggelighed i øvrigt må det antages, at han anså bestemmelsen for overflødig.

Ændringen af fondens tegningsregel i 1997 skete i overensstemmelse med de formelle krav til vedtagelse og godkendelse af vedtægtsændringer. Justitsministeriet godkendte bestyrelsens beslutning, der skønnedes hensigtsmæssig. Der gælder ikke krav om, at den hidtidige tegningsregel ikke længere skal kunne efterleves eller være blevet klart uhensigtsmæssig, jf. er-

hvervsfondslovens § 48. Det bestrides, at ændringen medførte væsentlig indskrænkning af grevens rettigheder.

Til støtte for påstanden om frifindelse for sagsøgernes påstand 4.1 har Justitsministeriet yderligere gjort gældende, at bestemmelserne om voldgift blev indsat efter overdirektørens ønske. Bestemmelserne er bindende for greven i forhold til fonden, uanset om de er bindende i forhold til fondsmyndigheden. Det bestrides, at voldgiftsbestemmelserne er i strid med 1725-konventionen, og gøres subsidiært gældende, at bestemmelserne er lovligt ændret ved 1993-tillægget.

Til støtte for påstanden om afvisning af sagsøgernes påstand 4.2 er anført, at Justitsministeriet ikke har fastsat betingelserne for bestyrelsens afskedigelse af overdirektøren eller retsgrundlaget for voldgiftsretten. Til støtte for påstanden om frifindelse er videre anført, at hverken erhvervsfondsloven eller fundatsen med tillæg begrænser voldgiftsrettens kompetence som anført i sagsøgernes påstand. I øvrigt er henvist til de ad påstand 1.2 anførte anbringender.

Det fremgår af erhvervsfondslovens § 12, stk. 2, og § 25, at bestyrelsen har kompetence til at afsætte en direktør. Der kan fastsættes særlige procedurer for, hvorledes en afsættelse bør foretages. Også konventionen indeholder bestemmelser om, hvorledes en overdirektør kunne afsættes, hvilket bekræfter, at han ikke var uafsættelig.

Ministeriet har tilsluttet sig det af sagsøgte 2 anførte om, at greven ikke har kompetence til at optræde på vegne Gisselfeld Kloster.

Sagsøgte 2, Gisselfeld Klosters bestyrelse, har gjort gældende, at sagen bør afvises for så vidt angår de af sagsøger 1 nedlagte påstande, idet greven ikke har søgsmålskompetence på klosterets vegne og ikke uden bestyrelsens vedtagelse kan lade Gisselfeld Kloster optræde som sagsøger. Der eksisterer ikke en juridisk person ved navn "Gisselfeld Kloster ved Erik greve Danneskiold-Samsøe". Greven var ved sagsanlægget selv medlem af bestyrelsen og kunne ikke i henhold til fondens gældende

tegningsregel tegne fonden alene. Den af sagsøger 1 anlagte del af sagen bør derfor afvises i medfør af retsplejelovens § 258. Greven havde ligeledes ikke myndighed til at meddele procesfuldmagt til advokat Harlang, der derfor ikke kan optræde på vegne Gisselfeld Kloster som rettergangsfuldmægtig, jf. retsplejelovens § 265.

Bestyrelsen har desuden påstået sagen afvist under henvisning til, at sagsøgernes påstande er så uklare og ubestemte, at der ikke kan afsiges dom i overensstemmelse dermed. Endelig er den i erhvervsfondslovens § 62 indeholdte frist overskredet, og sagen ikke som foreskrevet anlagt mod fonden.

Til støtte for påstanden om frifindelse har bestyrelsen anført, at sagsøgernes påstand er i modstrid med erhvervsfondslovens ufravigelige regler, jf. § 12, hvorefter en erhvervsdrivende fond skal ledes af en bestyrelse. Tillægsfundatsens bestemmelser om bestyrelse er lovpligtige og accepteret af greven, der desuden grundet udvist passivitet må anses for afskåret fra at kræve tillægsfundatsens bestemmelser om bestyrelse tilsidesat. Endelig er tillægsfundatsen ikke i strid med det tidligere fundatsgrundlag, da den slet ikke vedrører successionsretten, som er det eneste, de oprindelige testamenter beskæftiger sig med, og da tegningsreglen på lovlig vis er ændret og godkendt af tilsynsmyndigheden.

Bestemmelserne om voldgift er indført på foranledning af greven, der først anfægtede disse, da voldgiftsretten blev anmodet om at træde i funktion. Bestemmelserne er ikke i strid med hverken de oprindelige fundatser eller erhvervsfondsloven og er derfor bindende i hvert fald i forholdet mellem fonden og overdirektøren.

De sagsøgte har i det hele henvist til og tiltrådt hverandres påstande og anbringender.

Landsrettens bemærkninger:

Denne sag er anlagt henholdsvis 1 og 2 år efter fundatsændringernes offentliggørelse, hvilket er efter udløbet af den i lov

om erhvervsdrivende fonde § 62, stk. 1, fastsatte frist. I et tilfælde som det foreliggende, hvor der er rejst tvivl om selve gyldigheden af ændringer af vedtægtsbestemmelser med en central placering og betydning, og hvor kravet er rejst af en overdirektør, der indtil ændringernes gennemførelse havde en ganske særlig stilling i fonden, findes reglen i erhvervsfondslovens § 62, stk. 1, ikke med sikkerhed at afskære sagsanlæg, jf. UFR. 1996, 1599 H, ligesom det ikke i det konkrete tilfælde ville have mening at anlægge sagen mod fonden. Det kan endvidere ikke afvises, at fonden har en selvstændig retlig interesse i at få prøvet, hvorvidt Justitsministeriets krav om ændringer i fundatsen var lovmedholdeligt, uanset fonden valgte at efterkomme kravet, idet ledelsesforholdene har afgørende betydning for fonden. De sagsøgte påstande om afvisning af disse grunde tages derfor ikke til følge.

Det lægges til grund som ubestridt, at Gisselfeld Kloster er en fond, der er omfattet af bestemmelserne i lov om erhvervsdrivende fonde.

Efter lovens § 67, stk. 2, skulle erhvervsdrivende fonde med enkelte konkret angivne undtagelser inden den 1. januar 1986 opfylde lovens bestemmelser, herunder vedrørende bestyrelse. Lrs. Rudolf Sand ansøgte på vegne sagsøgerne om dispensation, hvilket blev afslået.

Det forhold, at eksisterende fonde efter lovens § 67, stk. 2, 2. pkt., er undtaget fra forbudet i § 8, stk. 2, mod at tillægge medlemmer af en bestemt familie (eller bestemte familier) fortrinsret til at indtage en bestemt stilling, medfører, at fundatsbestemmelserne om succession til og vederlag for overdirektørembedet kan opretholdes, men medfører ikke, at Gisselfeld Kloster er undtaget fra lovens krav om, at en fond skal ledes af en bestyrelse.

Det fremgår såvel af tillægsgfundatens indhold som af dens tilblivelseshistorie, at hele hensigten med tillægsgfundatsen var at efterkomme Justitsministeriets krav om, at Gisselfeld Kloster skulle opfylde lovens bestemmelser om en bestyrelse som øverste ansvarlige ledelse. Der er derfor intet grundlag

for at antage, at ministeriet ved at godkende tillægsfundatsen skulle have dispenseret fra lovens krav om en bestyrelse eller have tilladt, at bestyrelsen for Gisselfeld Kloster havde en anden - trinlavere - karakter end andre fondsbestyrelser. Det findes således ikke godtgjort, at Justitsministeriet direkte eller indirekte over for sagsøgerne har dispenseret fra kravet om bestyrelsesledelse. Ministeriet findes endvidere ikke at have givet overdirektøren, der i hele forløbet har været repræsenteret af advokat, grund til at antage, at dispensation var givet, eller at undtagelse fra reglen om bestyrelsens myndighed var accepteret.

Uanset at erhvervsfondsloven medførte en indskrænkning af overdirektørens kompetence og derved var i strid med de ældre fundatser, var fonden pligtig at opfylde lovens krav, da der ikke var givet dispensation. Gisselfeld Kloster er - som enhver anden - underlagt gældende love. I det omfang klosterets fundatsgrundlag strider mod en lov, må fundatsgrundlaget vige for loven. Der er ikke påvist noget holdepunkt for, at fundatsgrundlaget skulle stå over eller have en højere gyldighed end gældende lov, hvorved bemærkes, at erhvervsfondslovens forhold til grundloven ikke har været til påkendelse under denne deldomsforhandling.

Tillægsfundatsen af 1993 blev oprettet af Erik greve Danne-skiold-Samsøe, der på det tidspunkt var enebestemmende i fonden Gisselfeld Kloster, mens de senere ændringer af tillægsfundatsen foretoges af fondens bestyrelse. Der er ikke oplyst ved oprettelsen af disse dokumenter at være sket formelle fejl, som kan begrunde deres hele eller delvise tilsidesættelse. Ændringerne må anses foretaget i overensstemmelse med erhvervsfondsloven, og bestemmelserne i tillægsfundatsen af 1993 gik ikke ud over, hvad der måtte anses påkrævet til opfyldelse af loven. Tillægsfundatsen må derfor anses gyldig, uanset den medførte begrænsninger af overdirektørens kompetence i det omfang, det var nødvendigt for at opfylde lovens krav.

Det bemærkes hertil, at lovens krav om bestyrelse ikke er i strid med Christian Gyldenløves testamentariske bestemmelser om Gisselfeld Kloster. Testamenterne indeholder kun få bestem-

melser om klosterets forvaltning, der blev fastlagt ved en senere konvention og tillæg, og de af erhvervsfondsloven afstedkomne ændringer af fundatsen vedrører primært fondens forvaltning.

Da indsættelsen af en bestyrelse efter det foran anførte var gyldig, kunne greven ikke uden bestyrelsens samtykke anlægge retssag på vegne Gisselfeld Kloster. Samtlige de af sagsøger 1 under denne sag nedlagte påstande afvises derfor. Efter indholdet af sagsøgernes påstand 1.1 findes der ikke grund til at lade afgørelsen afvente behandlingen af denne påstand.

Landsretten finder ikke grundlag for at tilsidesætte bestemmelserne om voldgift i tillægsfundatsen af 1993. Det må lægges til grund, at bestemmelserne var indsat efter overdirektørens ønske, og der ses ikke påvist grundlag for, at fondsmyndigheden ikke i stedet for den almindelige domstolsprøvelse i et konkret tilfælde som det foreliggende skulle kunne underkaste sig voldgiftsprøvelse.

Justitsministeriet har ikke fastsat betingelserne for bestyrelsens afskedigelse af overdirektøren eller retsgrundlaget for voldgiftsretten. Hverken erhvervsfondsloven eller fundatsene begrænser voldgiftsrettens kompetence som anført i sagsøgernes påstand 4.2.

Herefter frifindes de sagsøgte for de påstande, der af sagsøger 2 er nedlagt under denne deldomsforhandling.

Med hensyn til sagsomkostninger bemærkes, at det findes uden mening at pålægge klosteret som sådant at betale sagsomkostninger, og at et eventuelt sagsomkostningsansvar for Erik greve Danneskiold-Samsøe personligt - herunder et eventuelt ansvar fordi han har ladet klosteret optræde som sagsøger - bør afvente sagens endelige afslutning.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Samtlige de af sagsøger 1, Gisselfeld Kloster v/Erik greve Danneskiold-Samsøe, under denne sag nedlagte påstande afvises.

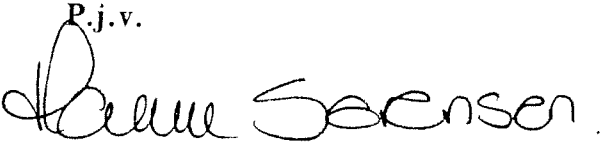
De sagsøgte, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet og bestyrelsen for Gisselfeld Kloster v/Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø, frifindes for de af sagsøger 2, Erik greve Danne-skiold-Samsøe, nedlagte påstande 1.2, 4.1 og 4.2.

(Sign.)

— — —

Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsrets kontor, den - 3 MRS. 2000

P.j.v.

Poul Sørensen.